

GÖKYÜZÜ (1935)

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889 – 1956)

Hakkında

Reşat Nuri Güntekin'in son dönem eserlerinden biri olan on birinci romanı 1935 yılında Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi tarafından basılmıştır. Sonraki yıllarda İnkılâp Yayınları tarafından yeniden yayımlanmıştır. Cumhuriyetten sonra 1931-1939 yılları arasında geçen anlatıda zamanda geriye dönüşler yapılarak Meşrutiyet öncesine kadar gidildiği görülür. Osmanlı'nın son döneminde yaşamış olan aydınların içinde bulunduğu varoluşsal bunalım ve inanç sorunu iç-monologlar yoluyla karakterlerin bilinçaltına inerek nesnel ve öznel açılardan okura hissettirilir ve anlatılır. Anlatının geçtiği uzam genel olarak İstanbul'dur. Fakat kısa süreliğine de olsa Bursa'ya gidildiği ve kahraman-anlatıcının sürgün hayatı yaşadığı Trablus anılarına da yer verildiği görülür. Hayatı boyunca birçok düşünüyü gerçekleştirememiş, özeleştiriyi yapmış ve yaşlanmayla birlikte derin pişmanlıklar yaşamaya başlamış olan anlatıcı görevindeki karakterin iç dünyası *Gökyüzü* adlı romanda incelikle işlenmiştir.

Özet

İstibdadın hüküm sürdüğü Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ilerici düşünceleri ve Ateist olması nedeniyle mevcut yönetim tarafından sakıncalı bulunup Trablus'a sürgün edilmiş olan kahraman-anlatıcı uzun yıllar sürgün hayatı yaşar. İttihat ve Terakki'nin eylemlerini uzaktan takip eder ve sürgün olduğu bölgede kendisiyle aynı fikirleri paylaşan dostlar edinir. Trablus'ta öğretmenlik yaparken Meşrutiyet ilan edilir ve böylece İstanbul'a geri dönen kahraman-anlatıcı mutasarrıflık yapmaya başlasa da meclisteki oportünist meslektaşları nedeniyle siyasetten çekilir. Daha sonra gazetecilik gibi farklı meslekleri de icra eden kahraman-anlatıcı, büyük halanın öksüz ve yetim olan torunu Sevim'in okuduğu kolejde oldukça yalnız olduğunu görmesi üzerine onu evlat edinir. O günden sonra kahraman-anlatıcı kendini Sevim'e ve okumaya adanır ve Sevim Amerikan Koleji'nden mezun olur. Kahraman-anlatıcının sürgün yıllarındaki eski öğrencisi Mükerrerem, kendisi ve Sevim Ateisttir. Fakat altmış yaşına erişmiş olan kahraman-anlatıcı varoluşsal bunalımlar yaşamaktansa zaman zaman kendini itikadın verdiği rahatlığa bırakmak ister. Aynı şekilde Mükerrerem de aşırı Ateist olsa da ailesi tarafından din eğitimi aldığı ve bir süre inançlı bir insan olarak hayatına devam ettiği için inançlarını tamamen terk etmek ona zor gelir ve isprizmaya yönelir. Bursa'da katıldıkları bir isprizma seansı sırasında Sevim hasta olur. Ne doktorlar ne de psikologlar onu iyileştiremez. Mayangalar adı verilen tarikat yaptığı bir ayinle Sevim'i iyileştirmeyi başarır. Bunun üzerine Ateist karakterler inançlarını ve düşüncelerini yeniden sorgulamaya başlarlar.

Kişiler

<i>Kahraman-anlatıcı</i>	Öksüz ve yetim büyümüş altmış yaşlarındaki varlıklı bir aydındır.
<i>Sevim</i>	Büyük halanın torunu ve kahraman anlatıcının evlatlığıdır.
<i>Mükerrerem</i>	Aralarında yaş farkı olsa da nitelik bakımından kahraman anlatıcıyla aynıdır.
<i>Raşit</i>	Kahraman-anlatıcının süt kardeşidir ve emekli bir denizcidir.
<i>Turgut</i>	Sevim'e âşık olan genç bir bankacıdır.
<i>Hasan Çukurçeşme</i>	İngilizlere esir düşmüş ve bir süre Arabistan'da kalmış olan bir doktordur.
<i>Pervin</i>	Küçük amcanın kızı ve kahraman-anlatıcının eski eş adayıdır.
<i>Gülşen Kalfa</i>	Kahraman-anlatıcının hizmetçisidir.
<i>Asude Bacı</i>	Pervin'in hizmetçisidir.
<i>Hacı (Bedîa) Yenge</i>	Sürre Emîni'nin eşi ve kahraman-anlatıcının uzak akrabasıdır.
<i>Ahmet Rıza</i>	Kahraman-anlatıcının sürgün arkadaşıdır.
<i>Habibe Resul</i>	Eski belediye ebesidir.
<i>Nuriye</i>	Raşit'in eşidir.
<i>Vahap</i>	Mühendistir.
<i>Halil</i>	Kahraman-anlatıcının sürgün arkadaşıdır.

Olay Örgüsü

Kahraman-Anlatıcının Raşit'i Ziyarete Gitmesi 1931 yazının ilk haftasında anlatıcı, kırk yıl boyunca denizyollarında vapur kaptanlığı yaptıktan sonra emekli olan ve Fatih Çarşamba'da ikamet eden süt kardeşi Raşit'i ziyaret edecektir. Kırk yıl boyunca çalışmış olan bir insanın genellikle emeklilikten sonra derin bir boşluğa düştüğünü bilen anlatıcı süt kardeşi için nasıl hissetmesi gerektiğini ve ona ne diyeceğini bilemez. Süt kardeş misafirlere oldukça mutlu görünse de anlatıcı onun içten içe derin bir üzüntü yaşadığını bilmektedir. Zira anlatıcı emeklilerin küçük çocuklar gibi çeşitli oyuncaklara ihtiyaç duyduklarını bilir ve Raşit'in bahçe için almış olduğu yeni eşyaları ve aletleri de görmüştür. Annesini hiç tanıyamamış ve babasını da sekiz yaşındayken kaybetmiş olan anlatıcı varlıklı bir ailenin oğlu olarak büyümüştür. Geçmişte hizmetçileri olan Raşit'in annesi tarafından emzirilmiş ve böylece Raşit'le süt kardeş olmuşlardır. Anlatıcı Raşit'e süt kardeş diye hitap etmeyi çok sevse de ebeveynleri tarafından alt sınıfa mensup olan birinin çocuğuyla aşırı samimiyet kurmaması gerektiği konusunda uyarılmıştır. Fakat anlatıcı Raşit'i daima kardeşi olarak görür. Amcasının Kızıtaşı'ndaki konağında büyümüş olan kahraman-anlatıcı tıp eğitimi alırken Raşit askere gitmiş ardından da denizci olmuştur.

Kahraman-Anlatıcının Sürgünlük Dönemi Ara sokaklardan Haliç kıyısına doğru yürüyen kahraman-anlatıcı geçmiş tecrübelerini düşünüp bazı konularda kendini hesaba çekmeye başlar. Abdülaziz'in mabeynciliğini, valilik ve Şura-yı Devlet azalığı yapmış olan amcasının konağında yetişmiş olan kahraman-anlatıcı tıp eğitimi almıştır. Fransız aydınlanmacılarından ve devriminden olduğu kadar Namık Kemal gibi özgürlükçü yerli düşünürlerden de etkilenmiş olan kahraman-anlatıcı; Ateist, laik, ilerici, usçu ve özdekçi bir dünya görüşünü benimsemiştir. Öğrencilik yıllarındaki bazı söylemlerinden ve kitaplarıyla defterlerine almış olduğu bazı notlardan dolayı tutuklanır ve Beşiktaş'taki Hasanağa karakoluna götürülür. Dönemin istibdatçı yönetimi tarafından saltanata yönelik sakıncalı düşünceleri savunduğu tespit edilen kahraman-anlatıcı Trablus'a sürgün edilir. Dört yıl boyunca amcasının yakını olan Arap bir ailenin evinde kalır ve hiç dışarı çıkmaz. Fizan'a sürülmekten korkan kahraman-anlatıcı düşünceleri ve görüşleri konusunda kimseye hiçbir şey söylememe konusunda temkinli davranır. Bir süre sonra kendisiyle aynı fikirleri taşıyan İttihatçılarla tanışan kahraman-anlatıcı düşüncelerini ve görüşlerini yalnızca onlarla paylaşır. Kahraman-anlatıcı İttihatçıların büyük bir çoğunluğunun gerçek anlamda devrimci ve ilerici olmadığını ve onların oportünist olduklarını fark eder. Zira bir gün kolluk kuvvetlerine jurnallendiğini öğrenen kahraman-anlatıcı Paris'e kaçmanın yollarını düşünür hatta planını hazırlar. Paris'in ilim yuvalarında herkese açık verilen dersleri almanın bile toplumsal ve siyasal olarak önemli ve etkin bir kişiye dönüşmeye yeterli olacağına inanır.

Kahraman-Anlatıcının Bazı İttihatçılarla Ters Düşmesi On bir yıl süren sürgünün ardından Meşrutiyet ilan edilir ve sürgünlere memleketlerine geri dönme hakkı tanınır. Vapurla İstanbul'a dönen kahraman-anlatıcı İttihatçıların yönetimi devralacakları umuduyla geri dönmüştür. Fakat hem saltanatın hem de halkın tepkisinden çekinen oportünist İttihatçılar saltanat ve hilafetle uzlaşma yolunu dener. Dönemin ilerici değerlerine oldukça katı bir şekilde sahip çıkan kahraman-anlatıcı bu görüşe karşı çıkıp muhalefet eder. Üyesi olduğu siyasi yapıdaki diğer mensuplarla tartışır. Fakat kahraman-anlatıcının derin bilgilerinden faydalanmak isteyen örgüt ona parti gazetesinde yazarlık teklif eder. Başlangıçta bu teklifi memnuniyetle kabul eden kahraman-anlatıcı yazarlık işinde fazlasıyla özenli olduğunu ve bunun konuşmak kadar kolay olmadığını fark eder. Başyazar olmayı hayal etmiş olsa da parti gazetesi çok kısıtlı bir kesime ulaşmaktadır. Dolayısıyla düşüncelerini ve görüşlerini anlatabileceği çevre oldukça sınırlıdır. Bir süre sonra kendisine bir kazada yöneticilik işi verilir. Devlet yönetiminin felsefesi konusunda oldukça bilgili olsa da hukuk ve idare konusunda oldukça bilgisiz olan ayrıca liyakatsiz kişilerin en üst makamlara getirilip bütün önemli işlerin sıradan memurların üzerine yüklendiğini gören kahraman-anlatıcı birkaç ay sonra bu görevden de istifa eder.

Kahraman-Anlatıcının Özeleştiri Yapması Uzun bir süre sürgünlük yıllarında tanıştığı eski İttihatçı dostu Ahmet Rıza'yla görüşmemiş olan kahraman-anlatıcı, aralarındaki fikir ayrılıklarından dolayı görüşmemeye devam eder. Ahmet Rıza da uzun zamandır anlatıcıyla görüşmek için hiçbir girişimde bulunmamıştır. Fakat bir gün Meclis-i Mebusan Riyaseti damgalı bir mektup alan kahraman-anlatıcı Ahmet Rıza tarafından yemeğe davet edildiğini öğrenir. Davete icabet eden kahraman-anlatıcıyla Ahmet Rıza arasında siyaset konusunda hiçbir şey konuşulmaz. Zira ikisi de aralarındaki fikir ayrılıklarından dolayı sohbetin tartışmaya dönüşeceğinin farkındadırlar. Bundan dolayı bir süre havadan sudan konuştuktan sonra davetin asıl nedenine gelinir. Ahmet Rıza kahraman-anlatıcıya Darülfünunda öğretmenlik işi teklif eder. Başlangıçta geleceğin aydınlarını yetiştireceği ve toplumun

ilerlemesi konusunda faydalı olacağı düşüncesi onu oldukça memnun eder. Fakat hayatı boyunca birçok farklı alanda okuma yapıp kendini geliştirmiş olsa da hiçbir alanda tam olarak uzmanlaşmamış olan kahraman-anlatıcı hangi alanda öğretmenlik yapabileceğini bilemez. Felsefe, ekonomi, tarih, edebiyat, sanat ve benzeri alanlarda okumalar yapmış olsa da hiçbirinde uzmanlaşmamıştır. Bundan dolayı kendisiyle ilgili bir gerçek olan topluma gerçekten faydalı olabileceği somut hiçbir şey yapmamış olduğunu itiraf eder.

Kahraman-Anlatıcının Sevim'i Evlat Edinmesi Meydan kahvesinde otururken bunları düşünen kahraman-anlatıcı Unkapanı köprüsünden ilerleyerek evin yolunu tutar. Büyük halasının torunu olan Sevim'i yıllar önce evlat edinmiş olan kahraman-anlatıcı onu nasıl evlat edindiğini hatırlar ve onu düşünmeye başlar. Topçu binbaşısı olan babası Çanakkale Cephesinde hayatını kaybedince yetim kalmış olan Sevim yatılı okullarda büyümüştür. Kısa bir süre önce de Amerikan Koleji'nden mezun olmuştur. Yeğeni Sevim'in daveti üzerine okulda düzenlenen müsamereye katılan kahraman-anlatıcı bizzat şahit olduğu bir olayla Sevim'in ne kadar yalnız olduğunu fark eder. Arkadaşları tarafından yalnız ve kimsesiz biri olduğunun düşünülmesini istemeyen Sevim biriktirdiği harçlıklarla kendine yakınlarının adıyla hediyeler göndermektedir. Kullandığı isimlerden biri de kahraman-anlatıcınınıkidir. Durumu fark etmesi üzerine kahraman-anlatıcı Sevim'i evlat edinmeye karar verir. Başlangıçta evlenip evden ayrılana kadar bir misafir gibi onu evinde ağırlayacağını düşünmüş olan anlatıcı daha sonra Sevim'i öz kızı gibi görmeye başlamıştır. Yıllar içinde Sevim ailenin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Kahraman-Anlatıcıyla Mükerrer Arasındaki Benzerlik Eve varan kahraman-anlatıcı Sevim tarafından azarlanır. Sevim kahraman-anlatıcının eve geç gelmesinden daima rahatsızlık duymuş ve her seferinde onu sevimli bir üslupla azarlamıştır. Hayatı boyunca hiç evlenmemiş ve çocuğu da olmamış olan kahraman-anlatıcı onun ilgisinden hatta öfkelenmelerinden bile oldukça memnundur. Sevim kahraman-anlatıcıya Mükerrer'le Turgut'un misafirlige geleceğini haber verir. Misafirlerden pek hoşlanmasa da kahraman-anlatıcı Sevim'in mutlu olması için fedakârlık yapmaktan ve hoşgörü göstermekten çekinmez. Mükerrer kahraman-anlatıcıyla aynı fikirleri paylaşan İttihatçılardandır. Trablus'ta sürgün olduğu dönemlerde kahraman-anlatıcı kendisinden on yaş küçük olan Mükerrer'e Fransızca ve hesap dersleri vermiştir. Anlatıcının tersine dindar bir ailede büyümüş olmasına rağmen yaş aldıkça tanrıya ve dinlere olan inancını yitirmiş olan Mükerrer sinirsel olarak derin bir travma ve buhran yaşamıştır. Uşçu bir anlayışla olaylara ve olgulara baktığında tanrı denilen şeyin var olmadığından yüzde yüz emin olur. Fakat kendini çoğu zaman itikat denen rahatlığa ve huzura bırakmak ister. Bundan dolayı din ve tanrıyla artık pek ilgilenmese de isprizmaya merak saran Mükerrer düşünsel ve duygusal olarak derin çelişkiler yaşar. Tam anlamıyla bir Ateist ve özdekçi olsa da zaman zaman isprizma konusunda kahraman-anlatıcıyla tartışır. Kahraman-anlatıcıya göre Mükerrer de kendisi gibi hiçbir konuda uzmanlaşmamıştır ve onun da kimseye hiçbir konuda faydası olmamıştır. Maiyet memurluğu, gazetecilik, sürgün, Belçika'da su mühendisliği eğitimi, askerlik ve siyasetle ömrünü geçirmiştir.

Kahraman-Anlatıcının Sevim'i Turgut'la Evlendirmek İstemesi Odasında tek başına oturan kahraman-anlatıcıya Sevim misafirlerin geldiğini haber verir onu beklediklerini söyler. Oturma odasına gelen kahraman-anlatıcı Mükerrer'in kitaplıktaki kitapları incelediğini ve Turgut'un da Sevim'in koleksiyonunu incelediğini görür. Turgut Sevim'le evlenmek isteyen yakışıklı ve ahlaklı bir gençtir. Hatta kahraman-anlatıcı dürüst bir şekilde Turgut gibi niteliklere sahip olan bir gencin Sevim'le neden evlenmek istediğini anlayamaz. Zira kahraman-anlatıcıya göre bile Sevim pek güzel sayılmaz. Yirmi beş yirmi altı yaşlarında olan Turgut bankada çalışmaktadır. Babadan kalma bir evi ve iki dükkânı vardır. Oldukça yakışıklı ve ahlaklı bir gençtir. Kahraman-anlatıcı Sevim'le Turgut'un birbiriyle konuştuklarına ve evlenme kararı aldıklarına neredeyse emindir. Fakat Turgut'un soğuk davranışları, gerginliği ve kendisine müdürlük pozisyonu teklif edilmiş olmasına rağmen mutsuz olmasından ikilinin arasının bozuk olduğunu anlar.

Sevim'in Turgut'un Evlilik Teklifini Reddetmesi Sevim'le birebir konuşma fırsatı yakalayan kahraman-anlatıcı ona Turgut'un moralinin neden bozuk olduğunu sorar. Başlangıçta bu soruyu yanıtız bırakmak isteyen Sevim kahraman-anlatıcının bir yanıt alma konusunda ısrarcı olduğunu görmesi üzerine soruyu yanıtlar. Kahraman-anlatıcının kravattını düzelttiği sırada soruyu yanıtlayan Sevim, Turgut'un kendisine evlenme teklif etmiş olduğunu fakat bu teklifi geri çevirdiğini söyler. Kahraman-anlatıcı Sevim'in Turgut'un evlenme teklifini neden reddettiğini öğrenmek ister. Zira böyle bir fırsatı neden geri çevirdiğini anlayamaz. Sevim Turgut'un yakışıklı ve ahlaklı bir insan olduğunu kabul etse de onu aşırı sıkıcı bulduğunu ve bu kadar durağan bir insanla bir ömür geçiremeyeceğini

söyler. Kahraman-anlatıcı henüz daha çok genç olan Sevim'in sağlıklı bir şekilde düşünüp düzgün karar veremediğine kanaat getirir. Zira genç kızların aşırı düzgün karaktere sahip olan erkeklere şüpheyle baktıklarını ve hayatlarına heyecanla hareket kazandıracak erkekler aradıklarını bilmektedir. Fakat kahraman-anlatıcıya göre bu geçici ve yanıltıcı bir arzudur. Yemeğe geri döndüğünde Turgut'u bir köşeye oturmuş ve tamamen kendi içine kapanmış bir halde bulurlar. Her açıdan kendisinden daha niteliksiz olan bir kadın tarafından reddedilmiş olmayı kendine yedirememiş olan Turgut Antalya'ya taşınma kararı almıştır. Kahraman-anlatıcı Turgut'u haklı bulur ve Sevim'i almış olduğu karardan vazgeçirmeye çalışır.

İspritizmacı Mükerrerem'in Ateist İkiliyi Bir Seansa Davet Etmesi Yemek sırasında kahraman-anlatıcı, Mükerrerem ve Sevim arasında özdekçilikle idealizm arasındaki çatışma tartışılır. Sevim de kahraman-anlatıcı gibi katı bir Ateisttir. Amerikan Koleji'nde okuduğu yıllarda öğretmenlerinden biri onu Protestan olmaya zorlamıştır. O günden sonra Sevim katı bir Ateiste dönüşmüştür. İspritizma konusundaki bilgilerini ve tecrübelerini paylaşan Mükerrerem ikili arasında alay konusu olur. Kahraman-anlatıcı Mükerrerem'le Sevim arasında geçen tartışmaları dinlemekten zevk alır. Fakat zaman zaman Mükerrerem'in argümanlarına karşılık veremeyen Sevim kahraman-anlatıcıdan yardım ister ve Mükerrerem'e ne olursa olsun kahraman-anlatıcının tarafında olduğunu söyler. Bazı şahsi söylemlerini saçma bulsa da Mükerrerem Bursa'da yaşadığını duyduğu bir olayı ikiliye ayırır. Bulgar muhaciri bir aile Bursa'da buldukları bir eve taşınmak istemişlerdir. Fakat evde yaşayan Gofi ve Garko isimli iki ruh aileye musallat olmuş ve ispritizma seansları sayesinde iki ruhun ailenin evi terk etmesini istediği öğrenilmiştir. Bu hikâyeyi kahkahalarla dinlemiş olan ikili davet üzerine Mükerrerem'le birlikte Bursa'ya gitmeye karar verir. Kahraman-anlatıcı Turgut'u da Bursa'ya davet eder. Bu sayede onun Sevim'le arasını yapabileceğine inanır. Fakat gururu incinmiş olan Turgut bu teklifi geri çevirir.

Özdekçilik ve İdealizm Çatışması Bursa'ya varılması üzerine ilk olarak kentin tarihi yerlerinin gezilmesine karar verilir. Tutulan bir araba aracılığıyla bazı tarihi yerler gezilir ve şoförün verdiği bilgiler, bazıları uydurma olsa da, dinlenir. Yeşil Cami ve diğer bazı tarihi yerler gezilir. Sevim'le Mükerrerem arasında yapılan özdekçilik-idealizm tartışması devam eder. Sevim var olan her şeyin maddeden ibaret olduğunu savunurken Mükerrerem böyle düşünen insanların çoğu zaman çelişkilerle dolu olduklarını söyler. Zira Mükerrerem'e göre Ateist insanların da çoğu zaman nesnelere mantık dışı anlamlar ve değerler vererek fetişizme kapıldıklarını söyler. Örneğin Mükerrerem Sevim'e gece vakti bir mezar taşının üzerinde tango yapıp yapamayacağını sorar. Bir süre duraklayan Sevim bir mezar taşının üzerinde tango yapamayacağını çünkü bunun ölen kişinin anısına saygısızlık olacağını söyler. Mükerrerem tamamen özdekçi olan birinin böylesi duyarlılıklara sahip olmasını saçma bulur. Kahraman-anlatıcının yaşlandıkça Gökyüzü masallarını dillendirmeye hatta namaz kılmaya bile başlayabileceğini söyler.

Ateist Karakterlerin Yaşadığı Düşünsel ve Duygusal Çatışmalar Ertesi gün konakladıkları otele uyanan üçlü güne farklı saatlerde başlar. İlk uyanan isim olan Mükerrerem diğer ikilinin uyuduğunu görmesi üzerine arkadaşlarıyla buluşmaya gider. Mükerrerem'in gitmesinden bir süre sonra uyanan Sevim ayaklanır ve oldukça istekli bir halde kahraman-anlatıcıyı harekete geçirmeye çalışır. Daha önce İstanbul'dan hiç ayrılmamış olan Sevim için Bursa seyahati adeta bir yurt dışı gezisi niteliğindedir. Sevim'in ısrarları üzerine kahraman-anlatıcı hazırlanır ve etrafı gezmek için harekete geçilir. Sevim camilerden birinin minaresine çıkmak ister. Kahraman-anlatıcı Sevim'e tek başına minareye çıkabileceğini söyler. Minarenin ağzından geri dönen Sevim merdivenler çok dar ve karanlık olduğu için bu isteğinden vazgeçtiğini söyler. Kahraman-anlatıcı Sevim'in haline gizlice gülmeye başlar. Bir süre sonra Sevim de gülmeye başlar ve neye güldüğünü bilmesine rağmen kahraman-anlatıcıya neden güldüğünü sorar. Kahraman-anlatıcı Sevim'e hafif alaycı bir üslupla zamane kızlarının neden yapamayacakları erkek işlerine burunlarını soktuklarını anlamadığını söyler. Sevim ise kahraman-anlatıcıya Turgut'la Mükerrerem'in tamamen eski insanı temsil ettiklerini ve kendisiyle kahraman-anlatıcının da yeni insanı temsil ettiklerini söyler. Mükerrerem'le yaptığı tartışma sırasında kendisini savunmadığı için kahraman-anlatıcıya kızar. Daha önce hiç orman görmemiş olan Sevim bir orman görmek ister. Fakat kahraman-anlatıcı yine alaycı bir üslupla Sevim'e ormandan korkabileceğini söyler. Ancak hiçbir şeyden korkmadıklarını kanıtlamak için orman kenarındaki bir akarsu kenarına giderler.

İspritizma Seansı Sırasında Sevim'in Bayılması Mükerrerem'in bırakmış olduğu mesaj üzerine ikili akşam yedi sularında Yeşil Kahve'ye gider. İlerleyen saatlerde muhacirlerin evinde yapılacak ispritizma seansı için bir fizik öğretmeni, miralay, elektrikçi dükkânı işleten eski bir şeyh ve ilkokul öğretmeni Coşkun Yılmaz Mükerrerem'e eşlik edecektir. Önceden kararlaştırıldığı üzere muhacirlerin

evine gidilir ve ruh çağırma seansı için gerekli hazırlıklar yapılır. Mükerrerem ve dört arkadaşı bir masanın etrafına oturur. Kahraman-anlatıcıyla Sevim de seyirci olarak başka bir yerde otururlar. Evin yeni sahibi olan erkek muhacir, eşinin bazı seslerden rahatsızlık duyması ve eve bazı ruhların musallat olduğuna inanması üzerine bu seansın yapılmasını istediğini söyler. Kendisi bir köylü olmasına rağmen kahraman-anlatıcının yıllar içinde okuduğu sayısız kitaptan ulaştığı sonuca kendi başına ulaşmıştır. Muhacir Agnostisizme yakın bir inanca ve görüşe sahiptir. Bunca okumuş insanın arasında Bulgar muhacirinin böylesi bir sonuca hiçbir destek almadan varmış olmasını hayranlıkla karşılar. Seansa başlanmadan önce evde gerçekten bazı seslerin dolandığı fark edilir. Hem su akışı hem de boğulma sesine benzeyen sesler herkeste inceden inceye endişe duygusu oluşmasına neden olur. Pencereden dışarı atlayan kara bir kedinin sesi herkesi kokutur. İlk seans sırasında evin dışındaki direklerden birine yuva yapmış olan leyleklerden birinin cansız bir halde yere düştüğünü gören Sevim’le kahraman-anlatıcı seansın bozulmasına neden olurlar. Bir süre sonra ikinci seansa başlanır. Seanslar sırasında kahraman-anlatıcı bir fizik öğretmenin, bir albayın ve özellikle de bir ilkokul öğretmenin böylesi bir faaliyetin içinde neden yer aldıklarını anlayamaz. Coşkun Yılmaz’ın böylesi bir faaliyette yer aldığını duyan okul veya maarif müdürünün ne tepki göstereceğini merak eder. Bir süre sonra Sevim’in bayılmış olduğu fark edilir. Sevim’in uyandırmayı başaramamaları üzerine onu da alarak otele geri dönerler.

Sevim’in Hasta Yatağına Düşmesi Ertesi sabah erken saatlerde Sevim’in yanına giden kahraman-anlatıcı onu uyandırmayı başarır. Kendine seslenildiğini duyan Sevim yalnızca gözlerini açıp hafifçe gülümsedikten sonra yeniden gözlerini yumar. Yataktan kalkmayan ve oldukça cansız tepkiler veren Sevim’in hasta olduğunu düşünen kahraman-anlatıcı doktor çağırır. Profesör Sevim’i muayene eder ve onunla konuşup sorununun ne olduğu anlamaya çalışır. Bu tip durumlarda hastanın doktorla konuşup sorununun ne olduğu detaylıca anlatmasının önemli olduğunu söyler. Fakat Sevim sorulan soruları tamamen yanıtız bırakır. Kahraman-anlatıcıyla Mükerrerem’i bir kenara çekip onlarla özel olarak konuşan Profesör, Sevim’in kesin olarak hasta olduğunu fakat sorunun ne olduğunun anlaşılabilmesi için onu kesin olarak konuşturmaları gerektiğini söyler. Aksi takdirde Sevim’in sorununun kesin olarak teşhis edilemeyeceğini de ekler.

Sevim’in Hastalığının Ne Olduğunun Anlaşılabilmesi Daha önce doktorların işine karışmış ve başkalarıyla tartışmış olduğu için birkaç defa çalıştığı hastaneden kovulmuş bir hastabakıcı olan Habibe Resul Sevim’le ilgilenmesi için tutulur. Başlangıçta Habibe Resul’un olumsuz iş geçmişinden dolayı tereddüt yaşanmış olsa da Sevim’le oldukça iyi ilgilendiğinin görülmesi üzerine onun işe devam etmesine karar verilir. Odanın temizliği ve Sevim’in bakımı konusunda oldukça titiz olan Habibe Resul’un kahraman-anlatıcının Sevim’i gebe bıraktığını ve genç kızın bundan dolayı hasta yatağına düştüğünü söylediği öğrenilir. Bunu öğrenen kahraman-anlatıcıyla Mükerrerem ne yapacaklarını bilemezler. Habibe Resul’un bir doktor gibi davranmasına ve taşkınlıklarına iyi iş çıkarmasından dolayı ses çıkarmamış olan ikili yeniden sessizliklerini korumaya devam etme kararı alır. Zira ne yapmaları gerektiğini bilmeyen ikili Sevim’in bakımı konusunda Habibe Resul’le Profesör’e bel bağlamıştır. Habibe Resul’le Profesör arasında oldukça seviyesiz diyaloglar gerçekleşir. Bu duruma şahit olan Mükerrerem’le kahraman-anlatıcı 4 gün sonra Sevim’i İstanbul’a geri götürmeye karar verir.

Sevim’in Durumunun Kötüleşmesi Gülşen kalfa Sevim’i yatağına yatırır ve onunla özel olarak ilgilenmeye başlar. Dr. Hasan Çukurçeşme haricinde birkaç doktor daha Sevim’i muayene eder. Gelecek vadedilen bir genç olduğu düşünülen Dr. Hasan Kuruçeşme başına gelen talihsizlikler nedeniyle olması gerektiği makamlara erişememiştir. İngilizlere esir düşüp üç yıl boyunca Bombay’da çalışmıştır. Ardından da yıllarca Arabistan’da yaşamak zorunda kalmıştır. Sevim, kendisini muayene etmeye çalışan doktorlara ağza alınmayacak hakaretler etmeye ve çevresindekileri tanımamaya başlamıştır. Yapılan gözlemler ve tetkikler sonucunda Sevim’in septisemi, histeri ya da menenjit tüberküloza yakalandığına kanaat getirilir. Sevim’in neden bu hale geldiğini anlayamayan ve onun böylesi küfürleri nereden öğrenmiş olduğunu bilemeyen kahraman-anlatıcı en temiz insanın bile ne kadar korkunç bir canavara dönüşebileceğini hayretle izler. Ellerinden hiçbir şey gelmeyen Mükerrerem ve kahraman-anlatıcı yoğun bir şekilde hüzne boğulurlar.

Sevim’in Ölümcül Hastalığa Yakalanmadığının Anlaşılması Üzerine Ev Ahalisinin Rahatlaması Sevim’in beyin veremine yakalandığının öğrenilmesi üzerine onun iyileşeceğine dair bütün ümitler yitirilir. Her tedavinin sonuçsuz kalacağı ve Sevim’in kısa süre içinde hayatını kaybedeceği düşünülür. Kahraman-anlatıcı soğukkanlılığını korumaya devam ederken Mükerrerem derin bir üzüntü ve endişeye kapılır. En sonunda Raşit de yardıma gelir ve Habibe Resul de hastayla ilgilenmeye başlar. Sevim’i muayene etmeye ve rahatsızlığını anlamaya çalışan Hasan Çukurçeşme hastalığın menenjit

tüberküloz olmadığını düşünmeye başlar. Zira Hasan Kuruçeşme menenjit tüberkülozda vücut ısısının 39 derecenin üstüne çıkmayacağını fakat Sevim'in 41 derece ateşinin olduğunu söyler. Bunun üzerine evde patoloji kitabı aranır ve Fransızca özgün dilinde bir Lemoine bulunur. Lemoine'da yer alan bilgiler Hasan Çukurçeşme'yi doğrular. Sevim'in menenjit tüberküloz olmadığını anlaşılması üzerine büyük sevinç yaşanır. Sevim'le asil ilgilenen doktor da yapılan son muayene sırasında yanlış teşhis koyduğunu kabul eder. Zira menenjit tüberküloz olması durumunda Sevim'in çoktan hayatını kaybetmiş olması gerektiğini söyler. Her ne kadar gün geçtikçe daha da halsizleşmiş ve farklı semptomlar göstermeye başlamış olsa da Sevim'in durumu sanıldığı kadar kötü değildir. Doktorlardan alınan haber üzerine epeyce rahatlamış olan ev ahalisi içki içmeye karar verir.

Kahraman-Anlatıcıyla Eski Sevdalısı Pervin Arasında Soğuk Savaş Başlaması İçki masasının hazırlanması ve sofraya oturulması üzerine kapı çalınır. Kapıyı açan kahraman-anlatıcı yıllar önce çeşitli sebeplerden reddetmiş ve hiç görüşmemiş olduğu akrabalarını karşısında bulur. Sevim'in ölümcül bir hastalığa yakalandığı haberini almış olan ve onun ölmüş olabileceğini düşünen akrabalar bütün anlaşmazlıklara rağmen ziyarete gelmişlerdir. Fakat içeride içki sofrası kurmuş olduklarını hatırlayan kahraman-anlatıcı akrabaların bu manzarayı görmelerini istemez. Zira kahraman-anlatıcı kendisinin hasta evinde keyif çattığının sanılmasını istemez. Mükerrerem'le Raşit evin camından çıkıp giderler. Ardından kahraman-anlatıcı kapıyı açar ve karşısında küçük amcasının kızı Pervin'i bulur. Geçmişte kendisiyle ilgili oldukça olumsuz dedikodular çıkmış olan Pervin 14-15 yaşlarına geldiğinde kahraman-anlatıcının gayet hoşuna giden bir genç kıza dönüşmüştür. Yirmili yaşlarına geldiğinde kahraman-anlatıcı kendisinden 4-5 yaş küçük olan Pervin'le evlenmeyi bile düşünmüştür. Fakat sürgüne gittikten ve otuz beş yaşında geri döndükten sonra Pervin de kahraman-anlatıcıyla evlenmek istemiştir. Fakat Pervin'le evlenemeyeceğini anlayan kahraman-anlatıcı onun bu isteğini geri çevirmiştir. Uzun bir süre evlenmemiş olan çoğu kadın gibi Pervin de hayvanlarla ve siyasi meselelerle ilgilenmeye başlamıştır. Hayır işleri yapılan vakıflarda yer almış ve bazı gazetelerde yazılar yazmıştır. En sonunda I. Dünya Savaşı'nda vagon ticareti yaparak zenginleşmiş olan bir adamla evlenmiştir. İyi giyimli, şık ve süslenmiş bir halde hasta ziyaretine gelmiş olan Pervin'in kahraman-anlatıcıya neyi kaybettiğini hissettirmek istediği anlaşılır. Pervin Sevim'in bir hastaneye yatırılmasını ve orada kendisine daha iyi bakılacağını söyler. Fakat kahraman-anlatıcı kendisine yapılan bu teklifle başkalarına kötü gösterilmeye çalışıldığını anlar. Dolayısıyla bu teklifi geri çevirir. Bunun üzerine Pervin bakıcılarından biri olan Asude'yi Sevim'in bakımıyla görevlendireceğini ve kendisinin de evi sık sık ziyaret edeceğini söyler. Böylece kahraman-anlatıcı ve Pervin arasında soğuk bir savaş başlar.

Evdeki Hizmetçiler Arasında Soğuk Savaş Yaşanması Kahraman-anlatıcı, Gülşen kalfa, Asude, Dr. Hasan, Raşit, Mükerrerem ve Pervin'le birlikte ev ahalisinin sayısı yediye yükselir. Sevim'in hastalığını mazeret göstererek iyice eve yerleşmiş olan süt kardeş Raşit, evin en üst katındaki deniz manzaralı odaya yerleşip her gece içki içmeye başlamıştır. Gülşen kalfayla Pervin tarafından görevlendirilen evin yeni yöneticisi konumundaki Asude arasında çatışma yaşanır. Gülşen'le Asude çocukken ailelerinden kaçırılıp iki zengin aileye satılmış hizmetçilerdir. Çocukluklarından beri himayesi altında oldukları ailelere sadakatle hizmet etmişlerdir. Gülşen hiç evlenmemiş ve hiçbir erkekle beraber olmamış olsa da Asude'nin başından bir evlilik geçmiştir. Fakat o da miras kavgası nedeniyle eşini terk edip hizmet ettiği ailenin yanına geri dönmüştür. Kahraman-anlatıcı zaman zaman Gülşen'in hiç evlenmemiş olmasından dolayı kendini suçlar. Zira kahraman-anlatıcı Gülşen'in zaman zaman hiç evlenmemiş olup evde kalmış olmaktan pişmanlık duyduğunu anlar. Hiç evlenmemiş olmayı bir noksanlık olarak gören Gülşen, Asude'yle bazı konularda anlaşmazlığa düştüğünde bu eksikliğin yüzüne vurulduğunu hissederek herkese küser. Böyle durumlarda zor da olsa kahraman-anlatıcı onun gönlünü almayı başarır.

Rahatsızlığın Fizyolojik Değil Psikolojik Kaynaklı Olduğunun Düşünülmesi Yapılan bütün tetkikler ve tedaviler sonucunda Sevim'in durumu daha iyiye gitse de Sevim'in sağlık durumunda tam olarak bir düzelme olmaz. Ateşi düşmez ve halsizliği bir türlü geçmez. Enfeksiyonlu bir hastalığa yakalandığı düşünülse de yapılan bütün tetkikler sonucunda doktorların Sevim'in sağlıklı olduğu teşhisini koymaktan başka çareleri kalmaz. Bunların yaşandığı sıralarda bir gece içkiyi fazla kaçıran Raşit yere düşse de ciddi bir sorun yaşamaz. Yine bunların yaşandığı bir zamanda Pervin evi ziyaret eder ve evin oldukça kötü durumda olduğunu dile getirir. Dolaylı yoldan Gülşen gibi yaşlı birini çalıştırmasının doğru olmadığını söylese de kahraman-anlatıcı tartışmaya neden olacak bir cevap vermez. Her geçen gün gözlerinin önünde Sevim'in eridiğini görüp hiçbir şey yapamayan kahraman-anlatıcı onun ölmesinden korktuğu için hasta odasında uzun süre kalmamaya çalışır. En sonunda ev ahalisini toplayıp ne yapılması gerektiği konusunda fikirleri dinlemek ister. Mükerrerem yapılan muayeneler ve tetkikler sonucunda Sevim'in fizyolojik bir sorununun olmadığını dolayısıyla yapılacak

tek şeyin sinir hastalıkları doktoruyla görüşmek olduğunu söyler. Mükerrerem'in önerisi başta kahraman-anlatıcı olmak üzere herkes tarafından makul bulunur. Sevim'le ilgilenmesi için tutulan psikolog Sevim'i incelemeye başlar ve fırsat buldukça onunla ailesine sorular sormaktadır. Evdekiler muayenenin çok uzun sürdüğünü ve doktorun bir teşhis koymasını söylerler. Fakat psikolog hastanın durumuna göre rahatsızlığın çok kısa bir sürede çözülebileceğini ya da aylar sürebileceğini ve sabırlı olunması gerektiğini söyler. Kahraman-anlatıcı içlerinde buldukları durumu küçükken Karacaahmet'teki Miskinler Tekkesi'nde evdeki kalmış bir komşu kızının kısmetini bulabilmesi için katıldıkları âmin gününe benzetir.

Kahraman-Anlatıcının Yalnızlık Bunalımına Girmesi Yaz mevsiminin yarısının bitmesi ve her geçen gün sonbahara biraz daha yaklaşılmasıyla Mükerrerem kendini tamamen şiir okumaya vermiştir. On beş yıldır bitmeyen miras davasından dolayı oradan oraya sürüklenmiş ve oldukça yıpranmış olan Mükerrerem'e avukatı davada önemli bir gelişme olduğunu ve hemen müdahale edilmemesi durumunda yıllarca verilen emeğin boşa gidebileceğini haber vermiştir. Bunun üzerine Mükerrerem kahraman-anlatıcıdan bir süreliğine izin isteyerek evden ayrılması gerektiğini söyler. Sevim'in hastalığı süresince Mükerrerem'in yoldaşlığına fazlasıyla alışmış olan kahraman-anlatıcı onun gitmesine karşı koymak istese de bunu yapamaz. Zira kahraman-anlatıcı yaşlanmayla birlikte yalnız kalmaktan korkmaya başladığını ve yanında daima birilerinin olmasına ihtiyaç duyduğunu kabul eder. En sonunda bir bara giderek kafasını boşaltmak isteyen kahraman-anlatıcı gitmiş olduğu mekânda bazı dostlarını görmüş olmaktan utanır ve onların ilgisine maruz kaldıkça daha da küçüldüğünü hisseder. Kahraman-anlatıcının yanına genç bir kız oturur. Amacı kahraman-anlatıcıyı eğlendirmek olan genç kız başlangıçta zengin bir ailenin kızı olduğunu ve babası rahatsız olduğu için bu işi yapmak zorunda kaldığını söylese de daha sonra aslında yoksul bir ailenin kızı olduğunu itiraf eder. Kahraman-anlatıcı gibi onun da ailesindeki bazı kişiler ciddi derecede rahatsızdır.

Kahraman-Anlatıcının Sevim'i Turgut'la Evlendirmek İstemesi Kızdan kurtulmak için başka bir bara giden kahraman-anlatıcı dans pistinde Turgut'un genç bir kızla dans ettiğini fark eder. Kahraman-anlatıcı mekâna girer girmez ikili göz göze gelir. Bunun üzerine dans ettiği kızdan uzaklaşıp utanç içinde kahraman-anlatıcının yanına gelen Turgut ona İstanbul'a neden geldiğini anlatır. Kahraman-anlatıcı Turgut'un Sevim'i hiç sormamış olmasından onu unutmış olduğuna kanaat getirir. Fakat kahraman-anlatıcı Turgut'a yine de Sevim'in hastalığından bahseder. Turgut Sevim'in hasta olduğunu duyduğunu söylese de ilgisiz görünür. Ancak kahraman-anlatıcının barı terk etmek için harekete geçtiği sırada Sevim'e geçmiş olsun dileklerini iletmesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine ikili eve gelir. Sevim'i Turgut'a mümkün olduğunca güzel göstermek isteyen kahraman-anlatıcı önce hazırlık yapar. O günden sonra düzenli olarak eve gelmeye başlayan Turgut'a Sevim'i her seferinde mümkün olduğunca güzel göstermek isteyen, bir gün onların evleneceklerinden oldukça umutlu olan kahraman-anlatıcı Sevim'i odasını daima hazır tutar.

Sevim'in Tekkeye Götürülmesine Karar Verilmesi Kış mevsiminin yaşandığı bir gün Pervin ziyarete gelir. Kahraman-anlatıcının uzaktan akrabası olan Hacı yenge Sevim'in rahatsızlığının ne olduğunu bildiğini ve bunu çözebileceğini haber etmiştir. Sürre Emimi'nin haçtan getirdiği ya da genel evden kurtardığı düşünülen Hacı yenge adının aksine oldukça çapkın bir kadındır. Gençliğinde yaşadığı muhitteki her yakışıklı ve güzel erkeğe mektup yazmıştır. Kahraman-anlatıcı da ergenlik çağlarına girdiğinde Bedia (Hacı) yengeni başka erkeklerle birlikte olurken hayal etmeye ve bundan zevk almaya başlamıştır. Fakat yaşlılıkla birlikte Bedia yenge de durgunlaşmış ve çapkınlık yıllarını geride bırakmıştır. Kahraman-anlatıcıyı ziyaret eden Bedia yenge Sevim'i nasıl kurtarmayı düşündüğünü anlatmaya başlar. Eskiden Üsküdar İcadiye mahallesinde bulunan Mayangalar adlı tekkede Habeş dervişler yaşamaktaydı. Bu tekkenin üyesi olmak isteyen kadın tütsülenerek tarikatın üyesi olurdu. Düzenli olarak tütsülenmemiş olan kadınların zaman içinde ölümcül hastalıklara yakalandıkları efsanesi dilden dile yayılır. Sevim'in annesi ve büyükannesinin de bundan dolayı öldüğü düşünülmektedir. Bedia yenge Sevim'i Mayangalara götürüp tütsülemeyi teklif eder. Böylesi hurafelere inanmayan kahraman-anlatıcı kendisine teklif edilen öneriyi küçümseyici bir tavırla karşılar. Özdekçi ve çağdaş sandığı Pervin gibi kişilerin de yeri geldiğinde akıllarını nasıl kaybedip böylesi hurafelere inanabildiklerini hayretle izler. Tıp alanındaki bütün yolların tüketilmesi üzerine Pervin'in yanında Turgut da denemekten bir şey kaybetmeyeceklerini söyler.

Sevim'in İyileşmesi ve Kahraman-Anlatıcının İnanmaya Başlaması Sevim'in Mayangalara götürülmesi ve tütsü yaktırılması teklifine başlangıçta şiddetle karşı çıkmış olan kahraman-anlatıcı, Sevim'in hiçbir anlam verilemeyen konuşmaları ve davranışları nedeniyle kendini çaresiz hissederek bir süre sonra yapılmış olan teklifi kabul eder. Sevim Mayangalara götürülür ve yapılan ayin

sonucunda zaman içinde kendine gelir. Kendine gelmesinin ardından Sevim Turgut'la evlenmeye karar verir. İlerleyen zamanlarda Pervin'le Asude Bacı'nın ziyarete geldiği bir gün Asude Bacı Bamedune adlı masalı anlatmaya başlar. Masalda geçen tekerlemenin Sevim'in hastalığı sırasında tekrarladığı anlaşılabilir ve tuhaf sözler olduğu fark edilir. Sevim'in iyileşmesiyle birlikte bu güne kadar olan bütün inançsızlığı ve düşünceleri derinden sarsılmış olan kahraman-anlatıcı artık "Gökyüzü" masallarına sempati ve inançla bakmaya başlar.

Temalar

İnanç Annesini hiç tanımamış ve babasını küçük yaşlarda kaybetmiş olup amcası tarafından varlıklı bir ailede yetiştirilmiştir. Yaşanılan dönemdeki toplumun genel kabullerinin dışında kalarak herhangi bir dine ya da inanca tabii olmayan bir aile tarafından yetiştirilmiş kahraman-anlatıcı hiçbir zaman tanrıya inanma ihtiyacı duymamış ve hayatını doyasıya yaşamıştır. Dönemin Osmanlı aydınlarından esinlenerek Fransız Aydınlanmacılarını kendine yol gösterici olarak kabul etmiş, tamamen özdekçi ve usçu bir dünya görüşünü benimsemiştir. İlerleyen yıllarda evlat edindiği yeğeni Sevim de kahraman-anlatıcıdan oldukça etkilenmiş ve Amerikan Koleji'nde okuduğu yıllarda Protestanlık propagandası yapan kadın öğretmenlerinden birinden öğrenerek katı bir Ateiste dönüşmüştür. Fakat inançsızlığın neden olduğu varoluşsal bunalımın ağırlığı altında zaman içinde ezilmeye başlamış olan karakterler psikolojik olarak derin buhranlar yaşarlar. Usçu gerçekçiliğin bunaltıcı ve rahatsız edici olguları karşısında zaman zaman derin çelişkiler yaşayan karakterler kendilerini itikadın vermiş olduğu rahatlığa bırakmak isterler. Dindar bir ailede doğup büyümüş olmasına rağmen almış olduğu eğitim sayesinde zamanla Ateist olmuş olan Mükerrerem de inanma ihtiyacını gidermek için İspirtizmayla ilgilenir. Usçu gerçekçiliğin neden olduğu varoluşsal bunalım karşısında her geçen gün ezilen Sevim ve kahraman-anlatıcı itikadın vermiş olduğu içsel huzura kendilerini bırakmak isterler.

Çatışma Romanda işlenen en başat izleklerden birisi de dönemin eğitilmiş aydınlarıyla Aristokrasi ve avam sınıfı arasında yaşanan çatışmadır. Laik, usçu, özdekçi ve özgürlükçü bir dünya görüşüne sahip olan kahraman-anlatıcı dönemin istibdatçı yönetimi tarafından sakıncalı görülerek sürgün edilir. İstanbul'dan Trablus'a sürgün edilen kahraman-anlatıcı eğitimini tamamladıktan sonra öğretmenlik yapmaya başlar ve düşüncelerini yalnızca belirli küçük bir grupla paylaşarak onlarla fikir alışverişini yapar. Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra İstanbul'a geri dönen kahraman-anlatıcı yeni bir düzenin kurulacağı ve saltanatın sona ereceği umuduyla siyasete atılır. Fakat yol arkadaşlarının oportünizme kapıldığını fark eden ve hayal edildiği gibi bir değişimin yaşanmayacağını öngören kahraman-anlatıcı siyasetten çekilir ve farklı işler yapmaya başlar. Gelişmiş medeniyetlerin fikirlerini ve değerlerini kendi toplumuna aşılama isteyen İttihatçılarla Aristokrasi ve avam sınıfı arasında ciddi bir çatışma yaşanır. Zira yeni dünyanın değerlerini topluma anlatmakta ve kabul ettirmekte ciddi zorluklar yaşamış olan İttihatçılar sağlıklı bir şekilde yol alamazlar. Olguların göz ardı edilip algıların üzerinde oynanmaya başlandığını fark eden kahraman-anlatıcı İttihatçılardan kopar.

Sevgi Çok küçük yaşlarda ebeveynlerini kaybetmiş olan kahraman-anlatıcı aile şefkati görmeden büyümüştür. Genç ve sağlıklı olduğu dönemlerdeki özgüveni sayesinde sevgi yoksunluğunu çok fazla hissetmemiş olan kahraman-anlatıcı zaman içinde yaşlanmayla birlikte sevgisini hissedeceği ve daima yanında olacağından emin olduğu birine ihtiyaç duyar. Kendisi gibi ebeveynlerini çok küçükken kaybetmiş olan yeğeni Sevim'i evlat edinen kahraman-anlatıcı bu ihtiyacını gidermeye çalışır. Başlangıçta rasyonel düşüncelerle Sevim'i evlat edinmiş olan kahraman-anlatıcı zaman içinde onu öz kızı olarak görmeye başlamıştır. Aynı şekilde Sevim de kahraman-anlatıcıyı öz babası olarak görür. Aşırı özdekçi ve usçu bir insanın sevgi gibi bir duyguya ihtiyaç duyması karakterler arasında ciddi bir çelişki olarak algılanır. Oldukça yakışıklı ve donanımlı bir genç olan Turgut Sevim'le evlenmek ister. Fakat Sevim Ateist olmasından da kaynaklı olarak sıkıcı bulunduğu Turgut'la evlenmek istemez. Fakat ciddi bir hastalığa yakalandıktan sonra itikada kapılan Sevim Turgut'un evlilik teklifini kabul eder.

Izdırap Özellikle iç-monologlar aracılığıyla düşüncelerini ve duygularını kendi ağzından takip ettiğimiz kahraman-anlatıcı herhangi bir inanca tabii olunmayan bir ortamda büyütüldüğü için gençlik ve olgunluk dönemlerinde herhangi bir dine ya da tanrıya inanma ihtiyacı duymadan gönlünce yaşamıştır. Fakat zamanla yaşanan ve ölüm korkusuna kapılan kahraman-anlatıcı tamamen yok olma düşüncesinin neden olduğu dehşete kapılarak ciddi çelişkiler ve buhranlar yaşamaya başlar. Zaman zaman kendini Gökyüzü masallarının huzur verici rahatlığına bırakmak istese de akli ve mantığı buna engel olur. Aynı şekilde Sevim de Amerikan Koleji'nde okuduğu yıllarda aşırı derecede Protestanlık

propagandasına maruz kaldığı için Ateist olmuştur. Kahraman-anlatıcı tarafından evlat edinildikten sonra katı bir Ateiste dönüşmüştür. Fakat zaman zaman Mükerrerem'le özdekçilikle idealizm arasındaki çatışma üzerine yaptığı tartışmalarda tıkanıp kalmasından dolayı derin çelişkiler yaşar. Bir İspritizma seansı sırasında yaşadığı bu çelişki ve korkuları onu fizyolojik olarak mahveden bir hastalığa dönüşür. İnançlı bir aile tarafından büyütülmüş olsa da kendi akıl çağına eriştiği dönemlerde Ateist olmuş olan Mükerrerem derin varoluşsal buhranlar yaşamıştır. Zira ömrünün belirli bir bölümünü inançlı biri olarak geçirdikten sonra inandığı her şeyin yıkıldığını gören bir insanın yaşadığı bunalım çok daha ağır olur. Bu yıkım ve bunalımla baş edemeyen Mükerrerem herhangi bir dine tabii olmasa da İspritizmayla ilgilenir.

Kişi İncelemesi

Kahraman-Anlatıcı (Açık/Sosyal/Duygusal) Anlatının başkarakteri olan kahraman-anlatıcının adı verilmemiştir. Anlatının şimdiki zamanında altmış yaşlarında olan anlatıcı tıp eğitimini yarıda bırakmıştır. Herhangi bir dine tabii olmayan bir çevre tarafından büyütüldüğü için kendisi de hayatı boyunca Ateizmi benimsemiştir. Genç yaşlarında Fransız Aydınlanmacılarını benimseyerek laiklik, usçuluk, özgürlük ve özdekçilik kimi kavramları kendine yol edinmiştir. Dönemin istibdatçı yönetimi tarafından sakıncalı düşüncelere sahip olduğu tespit edilen kahraman-anlatıcı genç yaşlarında Trablus'a sürgün edilir. Burada bulunduğu süre boyunca Arap bir ailenin yanında kalır, öğretmenlik yapar ve sınırlı bir İttihatçı çevreyle fikir alışverişinde bulunur. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte İstanbul'a dönen kahraman-anlatıcı saltanatın yıkılacağını ve memlekete özgürlüğün geleceğini hayal ederek siyasete atılsa da işler umduğu gibi gitmez. Öğretmenlik haricinde siyaset, mutasarrıflık ve son olarak parti gazetesinde yazarlık yapan kahraman-anlatıcı hayallerini gerçekleştirememiş olmanın düş kırıklığını yaşar. Tarih, fotoğrafçılık ve kimya gibi alanlarla amatör olarak ilgilenirse de felsefe, edebiyat, estetik ve sanat alanlarında da okumalar yapmış olsa da kahraman-anlatıcı hiçbir alanda tam olarak uzmanlaşmamıştır. Ülkesini kurtarmak ve onun ilerlemesinde rol almak istese de hiçbir meslek alanında uzmanlaşmış olan kahraman-anlatıcı döneminin çoğu aydınının yaptığı hataya düşer.

Tedirgin Usçu, özdekçi ve Ateist olmasına rağmen savunmasız olduğunu hissettiği durumlarda anlamsız korkulara kapılabilmektedir: "Doğrusunu söylemek lazım gelirse ben, sarnıca eğilirken gizli bir kuvvetin beni birdenbire içeri çekmesinden korkuyormuş gibi ellerimle tasları tutuyor, sırtımda soğuk bir ürperme hissediyordum. Burası kuyu gibi derin ve karanlık görünen bir yerdi. Ben, geri çekildikten sonra Sevim yaklaştı. Korkmadan buraya bakmak o zavallı için de bir namus borcu olmuştu. (...) Bu arada ufak bir kerpiç parçası mı düşürdük nedir; suyun yüzünde belli belirsiz bir kımıldama oldu. (...) Sevim'in vücudu hafif bir sarsıntıyla geriye fırladı" (Güntekin 2017, 90-91).

Talihsiz Oldukça genç yaşlarda ebeveynlerini kaybetmiş ve amcası tarafından büyütülmüştür: "Raşit çocuk askere gittiği zaman ben, Tıbbiye talebesi idim. (...) Babam, ben sekiz yaşında iken ölmüştü. Annemi ise hiç tanımam. Ben, amcamın Kıztaşı'ndaki konağında büyüdüm. Amcam, güngörmüş bir adamdı. Vaktiyle Abdülaziz'e mabeyincilik etmiş, sonra birkaç sene Mamüretülâziz valiliğinde bulunmuştu" (Güntekin 2017, 11-12).

Yenilikçi Dönemin ilerici değerlerine inanmış ve sıkı sıkıya bağlanmıştı: "Ben dinsizdim. "Neler Yapmalıyız"ı yazarken model olarak yalnız laik Fransa'yı model alıyordum. Peygamber bandırasını açarak memlekete girmeyi, hükümet kuvvetinin yarıdan fazlasını gene Seyhislâm'ın eline bırakmayı, eskisi gibi hacısına, hocasına ayrı ayrı kavuk sallamayı doğru bulmuyordum. Hatta bunu halka karşı samimiyetsizlik, bir aldatma sayıyordum" (Güntekin 2017, 23).

Çelişkili Usçu, özdekçi ve Ateist bir dünya görüşüne sahip olmasına rağmen zaman zaman kendi iç dünyasında derin çelişkiler yaşar: "Bu adam, gökyüzüne karşı bayrak açmış bir kızıl dinsizdir... Ruh diye bir şey tanımıyor. Onun için karaciğerin safra, ağızdaki bezlerin tükürük salması kabilinden, beyin de durmadan fikir yapan ve çıkararak bir makinedir... Fakat tuhaf değil mi ki bu maneviyat namına hiçbir şey kabul etmeyen adamın, içine en küçük bir şey düştüğü zaman kuyu gibi, mağara gibi derin sesler veren bir iç dünyası var... Herhalde bu karışık insandan daha ziyade korkmak lâzım gelir..." (Güntekin 2017, 75).

Duyarlı Özellikle din savaşları ve çatışmalarından dolayı insanların birbirlerini öldürmelerini anlamlandırmakta zorlanır: "Dünya kurulalıdan beri halledilmemiş birtakım büyük davalar, muammalar vardı: Allah, din, ruh, cennet, cehennem vesaire davaları... Bunlar, yalnız zihinleri karıştırmak, insanları ümit, tereddüt, korku gibi yıpratıcı duygular içinde kıvrandırmakla kalmıyorlar, milletleri,

kıtaları birbirine düşürüyor, boğazlatıyorlardı. Demek ki, ben, müspet bilginin son basamağına çıktuktan sonra oradan metafizik ve meçhul âlemine doğru bir uçuş hareketi yapmalı, yeryüzüne bu işler hakkında kati bir haber getirmeliydim” (Güntekin 2017, 11).

Dürüst Düşüncelerini ve inançlarını çekinmeden bütün çıplaklığıyla kendi ağzından anlatır: “Mükerrem, çocukken kuvvetli bir din terbiyesi almıştır. Sonra, on beşle yirmi arasında onda bir şüphe hastalığı başlamış; isyanlar, gözyaşları içinde senelerce devam eden bu hastalığı hiçbir şey durduramamış; neticede çocukluğunun muhteşem masalı kat kat gökleri, cennet cehennemleri, melek ve peygamberleriyle çöküp gitmiştir. Bizim neslin birçok çocuklarının müsterek hikâyesi...” (Güntekin 2017, 46).

Anlayışlı İnsanların neden inandıklarını ve inanmaya neden ihtiyaç duyduklarını anlar: “Bazı gece yarısından sonra ruhların bizim dünyamızdan başka bir dünyada yaşadıklarına inandığım oluyor. Etraftaki korkunç yalnızlık türlü türlü hayallerle dolmaya başlıyor. Ah bu itikat ne tatlı şey!...” (Güntekin 2017, 47).

Kararsız Yaşlanmayla birlikte düşüncelerinde ve inançlarında ciddi sarsıntılar yaşamaya başlar: “Ortada artık şaşılacak bir şey kalmıyor. Hatta benim en köklü ve kuvvetli zannettiğim bir kanaatimde sendelememi de tabii görmek lâzımdır. Herkes ihtiyarlar, her ihtiyarlayan sendeler ve düşer” (Güntekin 2017, 240).

Sevim (Açık/Sosyal/Duygusal) Başkarakterin büyük halasının torunu olan Sevim küçük yaşlarda ebeveynlerini kaybetmiş olduğundan amcalarından biri tarafından büyütülmüştür. Amerikan Koleji’nde yatılı okumaya başlamış olan Sevim’in büyüyüp çevresinde olup bitenleri anlamaya başlamasıyla her geçen gün yalnızlık hissi de artar. Arkadaşlarına yalnız olduğunu hissettirmemek için bazı zamanlar biriktirmiş olduğu harçlıklarla kendine başkalarının adını kullanarak hediye gönderir. Böylece arkadaşlarına yalnız olmadığını göstermek ister. Sevim’in daveti üzerine okuldaki müsamereye katılan kahraman-anlatıcı yeğeninin içinde bulunduğu duruma kendi gözleriyle şahit olur. Bunun üzerine onu evlat edinmeye karar verir. Daha öğrencilik yıllarında Ateizmi benimsemiş olan Sevim, kahraman-anlatıcıyla yaşamaya başladıktan sonra bütün inanç kırıntılarını da yitirmiştir. Özellikle Amerikan Koleji’nde kadın öğretmenlerin Protestanlık propagandasından bunalmış ve dinlerden nefret eder hale gelmiştir. Kendisiyle evlenmek isteyen yakışıklı ve donanımlı bir bankacı olan Turgut’u sırf sıkıcı biri olduğu için reddeder. Mükerrem’le sık sık inanç ve inançsızlık tartışması yapmayı sever. Katı bir Ateist olan Sevim’in bu tartışmalar neticesinde ciddi çelişkiler yaşadığı ortaya çıkar. Onun aşırı Ateist olması kahraman-anlatıcıya duyduğu sevgiden ve minnetten kaynaklanmaktadır. Bursa’da katıldığı bir ispritzma seansı sırasında korkularına yenik düşen Sevim ağır derecede hastalanır. Tıp ve psikoloji bilimi onu iyileştirmek konusunda çaresiz kalır. En sonunda Sevim Mayangalar adı verilen bir tarikatın yapmış olduğu ayinle iyileşir ve Turgut’la evlenme kararı alır.

Talihsiz Daha doğduğu andan itibaren mühim talihsizlikler yaşamaya başlamıştır: “Tesadüf diyorum ama Sevim, doğduğunu bildiğim bir çocuktur. Zavallı kız, Çırçır yangını gecesini dünyaya gelmiştir. Doğduktan birkaç saat sonra annesiyle beraber bir sedyeye konarak yangından kaçırmıştır, sabaha karşı da evleri yanmıştı” (Güntekin 2017, 35).

Mahrum Küçük yaşlarda ebeveynlerini kaybetmiş ve yalnız büyümüştür: “Vah zavallı çocuk! Demek arkadaşlarına analarından, kardeşlerinden gelen hediye şekerleri, şokolaları senelerce yemiş, fakat büyüyüp akli başına gelince arayanı, soranı olmayan bir kimsesiz kız olmaktan utanmaya başlamış... Nihayet cep harçlığından artırdığı para ile bir kutu şokola yaptırmış, benden geliyor diye arkadaşlarına övünmüş” (Güntekin 2017, 36).

Sevecen Kahraman-anlatıcıyı sever ve sevgisini daima gösterir: “ – Aşk olsun size... Beş dakika daha gelmeseydiniz karakola telefon edecektim; rezil olacaktık... İnsan ellisinden sonra tekrar çocuk olur derler... Çok doğru... Hesap verin bakalım, nerelerde sürtüyordunuz bu saatlere kadar?” (Güntekin 2017, 41).

Canlı Hayatını doyasıya yaşamak istediğinden Turgut gibi basit zevkleri olan birisiyle evlenmek istemez: “ – Benden çok iyi anlarsınız ama söylemek işinize gelmez. Siz kız olsanız bu kadar basit bir insanla evlenir misiniz?” (Güntekin 2017, 55).

Öfkeli Öğrencilik yıllarında yapılan din propagandalarından nefret etmiştir ve bundan dolayı dinlere düşman olmuştur: “Mektepte budala bir ihtiyar Mrs. kıza Protestanlık propagandası yapmaya kalkışmış, bu, onu büsbütün çileden çıkararak bütün dinlere düşman etmiştir. (Budalalar vasıtasıyla yaptırılan bütün propagandaların hikâyesi...) (Güntekin 2017, 58).

İnatçı İç dünyasında ciddi korkular beslese de bunları kabul etmek istemez: “ – Siz, işi azıttınız Mükerrerem, dedi. Adeta meydan okuyorsunuz. Peki, ben de hazırım... Bir mezar taşının üstünde tango söylemek size itikatlardan kurtulmuş bir yeni zaman kıızı olduğumu gösterecekseler giderim. Ne dersiniz, çok yorgun değil misiniz?” (Güntekin 2017, 71).

Meraklı Hiç İstanbul’dan çıkmamış biri olarak dış dünyayı merak eder: “ – Bursalı olaydık da beni İstanbul’a seyahate götürüydünüz, elbette görürdüm... Seyahat, kendi memleketinde görmediği şeyleri görmek değil midir?” (Güntekin 2017, 77).

Bitap İspiritizma seansı sırasında yaşadığı korku onu ağır hasta eder: “Çocuğun ne kadar söndüğünü anlamak için şimdi yalnız bu kışlara bakmak kâfiydi. Onlar da saç gibi uzayarak tel tel alınına, şakaklarına doğru yürümüş, Sevim, âdeta gür, çatık kaşlı bir insan haline gelmişti” (Güntekin 2017, 173).

Mükerrerem (Açık/Sosyal/Duygusal) “Mükerrerem, ispiritizma masalları ve ruh çağırma seanslarına olan inançları ile başkişinin inanma ihtiyacını bir anlamda telafi eder. Başkişi, Mükerrerem’i henüz küçük bir çocuk iken tanımasına rağmen aradaki yaş farkını bir kenara bırakarak onunla yakın bir dostluk kurmuştur. Mükerrerem ile başkişi Trablus’ta iken tanışmışlardır. Trablus’ta Mükerrerem’e hesap ve Fransızca dersleri öğreten bir öğretmen iken şimdi onun can yoldaşısıdır. (...) İspiritizma işleriyle uğraşmasına karşılık Mükerrerem de ateisttir. Fakat başkişinin tespitiyle o ispiritizma yoluyla kendisini başka türlü bir mistisizme kaptırmıştır. Bir dönem gençliğinin inanç buhranı içindeki kıvranışları onları farklı noktalara iter. Mükerrerem de onlardan biridir. Bu nedenle o “gökyüzü”nün zannedildiği kadar boş olmadığı gerçeğine inanarak içindeki vehimlerle mücadele eden bir karakter niteliğini taşır. Aynı zamanda Mükerrerem, başkişinin içindeki büyük ve derin ruh sükûnetinin ardındaki şüphe ve tereddüt isyanlarını ifşa etmekle görevli bir karakterdir. Mükerrerem ile konuştuğu anlardan büyük haz alan, onun çılgınca ve karşı konulamaz ruh çağırma ve ispiritizma masallarını keyifle dinleyen başkişi, içindeki “bir şeylere inanma” güdüsünü böylelikle tatmin eder. (...) Mükerrerem, başkişinin yaşayamadığı duyguların eksikliğini gideren/tamamlayan özelliği ile de dikkat çeker” (Kanter 2008, 334-335).

Meraklı Birçok alanda kendini geliştirmek konusunda istekli olsa da o da kahraman-anlatıcı gibi hiçbir meslekte uzmanlaşmamıştır: “Gene benim gibi o da her boyadan boyanmıştır. Mülkiye mektebinden sonra Beyrut ve Aydın vilayetlerinde birer sene maiyet memurluğu, sekiz on ay muhalif gazetecilik, arkasından Sinop’ta bir sene sürgün... Bu, birinci kısım... İkinci kısım politikaya tövbe, su mühendisliği tahsili için Belçika’ya hareket...” (Güntekin 2017, 45).

Dostane Aralarında on yaş fark olmasına rağmen kahraman-anlatıcı Mükerrerem’i dostu olarak görür: “Mükerrerem’le bir arada geçirdiğimiz geceler en tatlı gecelerimizdir. Bunlara ben, alay olsun diye “Gökyüzü geceleri” adını veririm. Birkaç saat akıllı, mantıklı bir yana atıp Mükerrerem’in masallarına kendimizi kaptırdığımız, onun akın ruhları arasında yaşadığımız için hakikaten de böyledir” (Güntekin 2017, 58).

Özdekçi Dindar bir ailede dünyada gelmiş olsa da zaman içinde yaptığı okumalarla Ateist olmuştur: “Mükerrerem de benim gibi atedir. Şu farkla ki ben, aşağı yukarı kendimi bildim bileli öyleyim. Hemen hiç din terbiyesi görmedim. İlk gençliğimde dünya benim için öyle doluydu ki, gökyüzünde bir başka hayat düşünmek ihtiyacını duymadım, tabii bir zaruret gibi gördüm” (Güntekin 2017, 46).

Travmatik Bütün inançlarının zaman içinde yıkılmış olması onun derin bir travma yaşamasına neden olmuştur: “Mükerrerem, bunu anlatırken “birçok defalar kendimi öldürmeyi düşündüm. Günlerce kuyu başlarında, uçurum kenarlarında dolaşım. Zannederim ki bu, bir delilliktir. Fakat ne kendim ne kimse farkında olmadık. Bereket versin geçti ama içerimi yangın yerine çevirdikten sonra...” der” (Güntekin 2017, 46).

Çelişkili İç dünyasında yaşadığı çelişkiler gece ve gündüz kadar keskindir: “Fakat sabahleyin uyandığım zaman kendimi bomboş buluyorum. “Amma saçma şeylerle uğraştık gene” diye gülüyorum.

Ne anlaşılabilir şey!... Kafa aynı kafa. Fakat insan güneşte başka türlü düşünüyor, karanlıkta başka türlü..." (Güntekin 2017, 48).

Dürüst Düşüncelerini, görüşlerini ve inançlarını bütün açıklığıyla çekinmeden paylaşır: " – O tarafı, bu tarafı yok... Hep bir taraftanız... Yani o da benim taraftan... Belki bu sene, gelecek sene değil... Fakat yaşı biraz daha ilerlesin... İhtiyarlık vehimleri bastırmaya başlasın... Gökyüzü hastalığının bu kaşarlanmış atede de nasıl nüksettiğini göreceğiz... Yaşarsak belki bir gün şu Yeşil Camii'nin penceresinden size onun çarpık bir kasketle namaz kıldığını da gösteririm. Hatta kimbilir, belki birkaç bin yıl evvelki daha gülünç putperest pratiklerine de düşer" (Güntekin 2017, 70-71).

Duygusal Aslında oldukça duygusal ve içli bir karaktere sahiptir: "Şu döktüğüm müteverrim, zavallı yapraklar" "Yaz veda-ı hayat edip gidiyor" "Bizi dest-i şitaya terk ediyor"" (Güntekin 2017, 176).

İnançlı Kendi içinde derin çelişkiler yaşasa da bir şeylere inanma isteği daima baskın gelir: "Eh, olabilir... İnsanlıktır... Ben, ne serbest düşünücüler bilirim ki "destur" demeden süprüntülüğe tükürmezler" (Güntekin 2017, 63).

Kaynakça

Güntekin, Reşat Nuri. *Gökyüzü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.

Kanter, M. Fatih. *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Fırat Üniversitesi, Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Yazar, Suat. *Reşat Nuri Güntekin'in Eski Hastalık, Ateş Gecesi, Değirmen Romanlarının Olay Örgüsü, Şahıslar Kadrosu, Zaman ve Mekân Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Beykent Üniversitesi, İstanbul: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.